

ZAOSTŘENO NA: RODIČOVSKÝ PŘÍSPĚVEK

Aliance pro rodinu

září 2019, speciální vydání, číslo 4/2019

Novela zákona o státní sociální podpoře přináší tři důležité změny týkající se rodičovského příspěvku a rodinných dávek. Sněmovní tisk 490/0 (www.psp.cz)

Je navrženo navýšení rodičovského příspěvku s účinností od 1. 1. 2020 na 300 000 Kč z dosavadních 220 000 Kč. Navýšení rodičovského příspěvku se týká i stávajících rodičů, kteří mají na příspěvek nárok.

Pokud vezmeme téměř 30letou historii rodičovského příspěvku, mohl rodič v minulosti vyčerpat více. A to podle právní úpravy účinné v roce 2007. Jeho měsíční výše činila 7 582 Kč. Pokud by rodič čerpal podle tehdejší právní úpravy po celé čtyři roky rodičovský příspěvek, jeho celková výše by činila 363 936 Kč (48 měsíců x 7 582 Kč).

Kdo má mít nově nárok na zvýšený rodičovský příspěvek?

Navýšený rodičovský příspěvek náleží rodiči, který pečuje o dítě do 4 let věku, které je nejmladší v rodině, a zároveň nedočerpal k datu nabytí účinnosti novely zákona (předpoklad 1. 1. 2020) celkovou částku rodičovského příspěvku na toto dítě.

Zároveň se při stanovení nároku a výše rodičovského příspěvku přihlíží k částce rodičovského příspěvku již vyplaceného při péči o toto dítě.

Pro stanovení nároku a výše měsíčních částek rodičovského příspěvku bude rozhodující výše denního vyměřovacího základu pro stanovení peněžité pomoci v mateřství nebo nemocenského v souvislosti s porodem nebo převzetím dítěte podle zákona o nemocenském pojištění. Úřad práce doručí příjemcům rodičovského příspěvku písemné sdělení o změně výše rodičovského příspěvku.

V případě rodiče, který sice pečuje o dítě, které není nejmladší v rodině, ale již dočerpal k datu nabytí účinnosti novely celkovou částku rodičovského příspěvku (tj. k 1. 1. 2020), tj. 220 000 Kč, již rozdíl mezi částkou 220 000 Kč a navýšenou částkou ve výši 300 000 Kč nenáleží.

Skutečnost, že účelem rodičovského příspěvku není pouze podpora rodinné péče u dětí, dokládá i samotná důvodová zpráva, která navýšení rodičovského příspěvku

odůvodňuje takto: „Dojde ke zvýšení variability volby rodičů ve výši, případně délce, čerpání rodičovského příspěvku a tím se prohloubí možnost sladování osobního a pracovního života, případně zvýší možnost spolufinancování předškolních zařízení pro děti.“ Tedy účelem rodičovského příspěvku má být nově i forma podpory kolektivních zařízení dětí do čtyř let?

Změna druhá: Děti do dvou let mohou být déle v jeslích

Podmínkou nároku na rodičovský příspěvek je, že dítě mladší 2 let navštěvuje jesle, mateřskou školu nebo jiné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 46 hodin v kalendářním měsíci. Nově se tato doba zdvojnásobuje, tj. na 92 hodin. U dítěte, které dovršilo 2 roky věku, není docházka do zařízení omezena.

Tato úprava rovněž dokládá, že stát již nepreferuje rodinnou výchovu, ale finančně podporuje ty rodiče, kteří upřednostní kolektivní výchovu v jeslích, dětské skupině či mikrojесlích, a to ve formě dotací do těchto zařízení.

Změna třetí: Zápočet rodičovského příspěvku do výpočtu porodného

Pokud nyní rodič pobírající rodičovský příspěvek žádá přírůstek na dítě nebo příspěvek na bydlení, započítává se rodičovský příspěvek jako příjem. Nárok na porodné má žena, která porodila své první nebo druhé živé dítě, nepřevyšuje-li rozhodný příjem v rodině součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,70. Nově se tento zápočet bude týkat i porodného. Životní minimum dvou dospělých a dítěte do 6 let je 7 710 Kč. Pokud tedy příjem včetně rodičovského příspěvku převyšuje částku 20 817 Kč, rodina nárok na porodné mít nebude. Toto opatření postihne nejvíce nízkopříjmové rodiny. Dosud se částka 20 817 Kč týkala pouze příjmů z výdělečné činnosti rodiny.

Víte, že v roce 2018 pobíralo rodičovský příspěvek celkem 281 700 příjemců, z toho 276 600 žen a 5100 mužů?

Několik poznámek z historie rodičovského příspěvku

Rodičovský příspěvek nahradil s účinností od 1. 10. 1990 mateřský příspěvek. Později byla tato dávka upravena v rámci systému státní sociální podpory. Účelem příspěvku bylo zlepšit podmínky rodin pečujících o děti. Návštěva předškolních zařízení byla velmi omezená, ale i zde došlo postupně k jejímu umožnění.

Rodičovským příspěvkem se stát podílel na životních nákladech rodiče v době, kdy osobně celodenně pečuje o své dítě. Proto do 31.12.2006 byla výše rodičovského příspěvku odvozována od částky životního minima na výživu a ostatní osobní potřeby rodiče. V roce 2006 činila výše rodičovského příspěvku 3696 Kč měsíčně a pokud byl pečující rodič sám nezaopatřeným dítětem (týkalo se zejména studujících matek), činila výše rodičovského příspěvku 3897 Kč.

Od 1.1.2007 došlo k zásadnímu navýšení rodičovského příspěvku. Nově měla být jeho výše každý rok odvozována od výše průměrné mzdy v nepodnikatelské sféře. Výše rodičovského příspěvku za kalendářní měsíc měla činit od 1. ledna do 31. prosince kalendářního roku částku odpovídající 40 % průměrné měsíční mzdy v nepodnikatelské sféře dosažené podle zveřejněných údajů Českého statistického úřadu za kalendářní rok, který o 2 roky předchází kalendářnímu roku, v němž se rodičovský příspěvek poskytuje. Tuto částku mělo MPSV vyhlášovat ve Sbírce zákonů sdělením. Tímto způsobem byla výše rodičovského příspěvku realizována pouze v roce 2007. Rodičovský příspěvek odvozen od této mzdy za rok 2005 a od 1.1.2007 náležel ve výši 7 582 Kč měsíčně.

Je třeba zdůraznit, že tato výše rodičovského příspěvku náležela všem rodičům pečujícím o dítě do čtyř let věku, přičemž dítě starší tří let mohlo navštěvovat předškolní zařízení čtyři hodiny denně, aniž by rodič ztrácel nárok na příspěvek. Právní úprava odpovídala zájmům dítěte, kdy dítě mělo možnost si jeden rok pomalu zvykat na předškolní zařízení (tzv. adaptační režim). Pokud by rodič čerpal podle úpravy v roce 2007 po celé čtyři roky rodičovský příspěvek, jeho celková výše by činila 363 936 Kč (48 x 7 582 Kč). Pokud totiž rodič neměl nárok na dávky nemocenského pojištění (peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenské v souvislosti s porodem), měl nárok na rodičovský příspěvek. Do roku 2010 bylo možné čerpat rodičovský příspěvek, pokud dítě bylo posouzeno jako zdravotně postižené až do 7 let jeho věku (to se týkalo i dětí, které byly dlouhodobě vážně nemocné).

Z pohledu rodičovského příspěvku lze rok 2007 hodnotit jako poslední rok trendu podpory výchovy dětí v rodinách, který započal již před rokem 1989. Po tzv. sametové revoluci v roce 1989 byl jistě urychlen a prohlouben, neboť legislativa výrazně upřednostňovala výchovu malých dětí v rodinách místo v kolektivních zařízeních. To dokládá zrušení čl. 27 Ústavy z roku 1960, který zněl: „Rovnoprávné uplatnění žen v rodině, v práci a ve veřejné činnosti je zajišťováno zvláštní úpravou pracovních podmínek a zvláštní zdravotní péčí při těhotenství a mateřství, dále též rozvojem zařízení a služeb umožňujících ženám využít všech schopností k účasti na životě společnosti“ v roce 1990 jakožto symbolu totalitní moci. V praxi došlo v tomto období k redukci kolektivních zařízení jeselského typu (tj. pro děti do tří let věku) na minimum. Do roku 2008 bylo běžné, že matky čerpaly rodičovský příspěvek celé čtyři roky a po skončení tříleté mateřské dovolené žádaly zaměstnavatele o tzv. neplacené volno, což zaměstnavatelé matkám umožňovali.

V roce 2008 již nedošlo k předpokládanému navýšení rodičovského příspěvku. Důvodem byla nastupující hospodářská krize. Zákon nově stanovil tři rychlosti čerpání rodičovského příspěvku. Pokud by rodič čerpal do dvou let věku dítěte, výše rodičovského příspěvku činila 11 400 Kč. U volby do tří let věku dítěte, činila výše 7 600 Kč měsíčně a v případě čtyřletého čerpání náležela výše rodičovského příspěvku 7 600 Kč do 21. měsíce věku dítěte a následně 3 800 Kč měsíčně do dosažení věku dítěte čtyř let. Rodič, který pobíral rodičovský příspěvek ve čtyřleté variantě, tj. rodiče, kteří neměli vyměřovací základ z účasti na nemocenském pojištění, mohli podle této úpravy vyčerpat až 262 200 Kč. To se týkalo zejména studentek, živnostníků či nezaměstnaných rodičů. Tento rok je možné považovat za průlomový, neboť se změnil i účel rodičovského příspěvku. Nově již neměl pouze zabezpečovat rodiče v době péče a výchovy svých malých dětí, ale také je motivovat, aby svůj nárok na rodičovský příspěvek rychle využili a vrátili se, co nejdříve do práce. Všechny následující změny právní úpravy rodičovského příspěvku až dosud jsou v tomto trendu.

Od roku 2012 je výše rodičovského příspěvku zastropovaná ve výši 220 000 Kč.

JUDr. Jana Seemanová, Ph.D., je spolupracovnicí Aliance pro rodinu. Specializuje se na pracovní právo a právo sociálního zabezpečení. Jejím tématem je prosazování práv rodičů v pracovních vztazích.

OBČASNÍK PRO CELOU RODINU

vydává: Aliance pro rodinu, z.s. / Platnéřská 191/4, Staré Město, 110 00 Praha 1 / IČ 72088061
registrace: MK ČR E 23644 / ISSN: 2571-4031 / e-mail: kancelar@alipro.cz / tel.: 603 325 880
šéfredaktor: David Floryk / redakční rada: Jana Seemanová, Aneta Ženíšková, Jana Jochová
www.alipro.cz / bankovní spojení: 2600107732/2010